

Charakter prawny regulacji dotyczących zabezpieczeń technicznych utworów

Andrzej Matlak

Oficyna

a Wolters Kluwer business

monografie

**Charakter prawny
regulacji dotyczących
zabezpieczeń
technicznych utworów**

Andrzej Matlak

W serii ukazały się również:

Janusz Barta, Ryszard Markiewicz
Telewizja interaktywna a prawo autorskie

Andrzej Matlak
Prawo autorskie w społeczeństwie informacyjnym

Marek Świerczyński
Delikty internetowe w prawie prywatnym międzynarodowym

Magdalena Krekora
Rynek leków a własność intelektualna

Arkadiusz Michalak
**Ochrona tajemnicy przedsiębiorstwa
Zagadnienia cywilnoprawne**

Janusz Barta, Ryszard Markiewicz
**Oprogramowanie *open source* w świetle prawa
Między własnością a wolnością**

Wojciech Kowalski
Nabycie własności dzieła sztuki od nieuprawnionego

Rafał Marcin Sarbiński
Utwór fotograficzny i jego twórca w prawie autorskim

Agnieszka Kubiak-Cyruł
Dobra osobiste osób prawnych

Charakter prawny regulacji dotyczących zabezpieczeń technicznych utworów

Andrzej Matlak

Oficyna

a Wolters Kluwer business

monografie

Książka jest efektem projektu badawczego dofinansowanego przez Ministerstwo Edukacji i Nauki (nr 1 H02A 041 29, umowa nr 0224/H02/2005/29) realizowanego w latach 2005-2007.

Redakcja:
Izabela Ratusińska

Redakcja serii:
Janusz Barta
Ryszard Markiewicz

Tłumaczenie tekstu angielskiego:
Natalia Kałuża

Korekta tekstu angielskiego:
Gabriela Steliga

Wydawca:
Marcin Skrabka

Skład, łamanie:
Anna Atanaziewicz, Faktoria Wyrazu Sp. z o.o.

© Copyright by
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o., 2007

ISBN 978-83-7526-526-2
ISSN 1897-4392

Wydane przez:
Wolters Kluwer Polska Sp. z o.o.

Redakcja
01-231 Warszawa, ul. Płocka 5a
tel. (022) 535 80 00
31-156 Kraków, ul. Zacisze 7
tel. (012) 630 46 00
e-mail: ksiazki@wolterskluwer.pl

www.wolterskluwer.pl
Księgarnia internetowa www.profinfo.pl

Druk i oprawa: Wrocławska Drukarnia Naukowa PAN im. Stanisława Kulczyńskiego, tel. (071) 343 90 18

Spis treści

Wykaz ważniejszych skrótów.....	11
---------------------------------	----

Rozdział I

Wprowadzenie	13
1. Szczególny charakter zabezpieczeń technicznych w ujęciu historycznym	13
2. Specyfika zabezpieczeń technicznych w społeczeństwie informacyjnym	14
3. Różne systemy i technologie wykorzystywane do zabezpieczania dzieł	15
4. Konsekwencje stosowania zabezpieczeń technicznych	19
5. Relacja między zabezpieczeniami technicznymi a systemami <i>Digital Rights Management</i>	21

Rozdział II

Ochrona zabezpieczeń technicznych w świetle regulacji wynikających z konwencji międzynarodowych z zakresu prawa autorskiego i praw pokrewnych	24
1. Uzasadnienie wprowadzenia ochrony przed usuwaniem zabezpieczeń technicznych	24
1.1. Argumentacja podnoszona na forum międzynarodowym	24
1.1.1. Swoisty charakter wykorzystywania chronionych dóbr w społeczeństwie informacyjnym	25
1.1.2. Wątpliwości co do zakresu ochrony	26
2. Przedmiot ochrony	28
2.1. Uwagi wstępne.....	28
2.2. Zabezpieczane dobra intelektualne	29
2.3. Na czym polega „właściwa” ochrona?.....	29

2.4. Ochrona „skutecznych” środków zabezpieczających.....	31
2.5. Podmioty uprawnione stosujące zabezpieczenia	32
2.6. Ochrona zabezpieczeń a dozwolony użytek.....	33
3. Charakter prawny wprowadzonej regulacji	37

Rozdział III

Regulacja dotycząca zabezpieczeń technicznych wynikająca z dyrektyw z zakresu prawa autorskiego i praw pokrewnych obowiązujących w Unii Europejskiej

1. Ogólne założenia ochrony zabezpieczeń technicznych.....	39
1.1. Zakres ochrony zabezpieczeń technicznych wynikający z dyrektyw UE.....	39
1.1.1. Ochrona zabezpieczeń technicznych stosowanych w odniesieniu do programów komputerowych	40
1.1.2. Ochrona zabezpieczeń technicznych stosowanych w odniesieniu do innych kategorii utworów oraz przedmiotów praw pokrewnych.....	41
1.1.3. Ochrona zabezpieczeń technicznych w ramach usług warunkowego dostępu	43
2. Przedmiot ochrony	44
2.1. Dyskusje dotyczące zakresu regulacji.....	44
2.2. Środki technologiczne podlegające ochronie	47
2.3. Jakie zabezpieczenia techniczne można uznać za „skuteczne”?.....	47
2.4. Ochrona przed produkcją i wprowadzaniem do obrotu „niedozwolonych środków”	51
2.5. Problem tak zwanej dziury analogowej.....	55
2.6. Relacje między pojęciami „środki technologiczne” i „skuteczne środki technologiczne”	56
2.7. Zabezpieczone dobra intelektualne	57
2.8. Podmioty stosujące zabezpieczenia techniczne	59
3. Próba wyważenia interesów między podmiotami uprawnionymi a użytkownikami.....	62
3.1. Uwagi ogólne	62
3.2. Dobrowolne działania podmiotów uprawnionych.....	63
3.3. Działania podejmowane przez państwa członkowskie.....	63
3.4. Szczególny status udostępniania chronionych dóbr w ramach usług interaktywnych dostępnych <i>on-line</i>	67
3.5. Podsumowanie	70

Rozdział IV**Ochrona zabezpieczeń technicznych na gruncie zagranicznych**

ustawodawstw	76
1. Regulacje dotyczące zabezpieczeń technicznych w wybranych państwach europejskich.....	76
1.1. Dania	77
1.2. Grecja	78
1.3. Niemcy.....	80
1.4. Norwegia	86
1.5. Wielka Brytania	88
1.6. Finlandia	91
1.7. Hiszpania.....	92
1.8. Francja.....	94
1.9. Podsumowanie	98
2. Ochrona zabezpieczeń technicznych w USA, Japonii i Australii	99
2.1. Ochrona zabezpieczeń technicznych w świetle regulacji obowiązującej w USA.....	99
2.1.1. Prace legislacyjne zmierzające do wprowadzenia ochrony zabezpieczeń	99
2.1.2. Zakres ochrony.....	105
2.1.3. Środki techniczne podlegające ochronie	106
2.1.4. Usuwanie chronionych środków zabezpieczających	110
2.1.5. Odpowiedzialność cywilnoprawna i karna	115
2.1.6. Projektowane zmiany legislacyjne.....	115
2.1.7. Uwagi końcowe.....	117
2.2. Ochrona zabezpieczeń technicznych w świetle regulacji obowiązującej w Japonii	118
2.3. Ochrona zabezpieczeń technicznych w świetle regulacji obowiązującej w Australii.....	119

Rozdział V**Ochrona zabezpieczeń technicznych na gruncie polskiego**

ustawodawstwa	123
1. Kształtowanie się regulacji dotyczącej zabezpieczeń technicznych	123
1.1. Zabezpieczenia techniczne stosowane w odniesieniu do programów komputerowych	123

1.2. Zabezpieczenia techniczne stosowane w odniesieniu do innych utworów i przedmiotów praw pokrewnych.....	126
1.2.1. Zakres ochrony	127
1.2.2. Odpowiedzialność karna	128
1.2.3. Niezgodność polskiej regulacji ze standardami wspólnotowymi.....	129
1.2.3.1. Definicje zabezpieczeń technicznych podlegających ochronie	130
1.2.3.2. Czy tylko „skuteczne” zabezpieczenia podlegają ochronie?.....	132
1.2.3.3. Ochrona zabezpieczeń technicznych a dozwolony użytek	134
1.2.3.4. Przesłanki odpowiedzialności.....	136
1.2.3.5. Ocena polskiej regulacji	137
2. Projektowane zmiany regulacji dotyczącej zabezpieczeń technicznych	138
2.1. Projekt nowelizacji z początku 2004 r.	139
2.2. Projekt nowelizacji z dnia 30 grudnia 2005 r.	139
2.3. Projekt nowelizacji z dnia 25 kwietnia 2006 r.	142
2.4. Projekt nowelizacji z dnia 24 maja 2006 r.	149
3. Charakter prawny regulacji dotyczącej zabezpieczeń technicznych na gruncie polskiego ustawodawstwa.....	154
3.1. Różne stanowiska doktryny prawa autorskiego	154
3.2. Koncepcja objęcia monopolem autorskim regulacji dotyczącej ochrony zabezpieczeń technicznych.....	157
3.2.1. Przyporządkowanie do znanych uprawnień autorskoprawnych czy odrębne „prawo dostępu”	157
3.2.2. Niejednolity charakter regulacji	159
3.2.3. Przenoszalność i stosunki umowne	160
3.2.4. Wyczerpanie prawa	164
3.2.5. Czy na gruncie polskiej regulacji istnieje „prawo dostępu”	165
3.2.6. Charakter prawny regulacji.....	166
3.3. Koncepcja ochrony „faktycznego władztwa” nad sposobami dostępu do dóbr intelektualnych oraz ich określonej eksploatacji (zapewnionego przez zabezpieczenia techniczne).....	168

Rozdział VI**Ochrona zabezpieczeń technicznych w ramach systemów**

warunkowego dostępu	172
1. Warunkowy dostęp w świetle regulacji obowiązującej w Unii Europejskiej	172
1.1. Podstawowe założenia ochrony	172
1.2. Relacje między dyrektywą o prawie autorskim w społeczeństwie informacyjnym a dyrektywą o warunkowym dostępie.....	173
1.3. Przedmiot ochrony	174
1.4. Zakaz produkcji i obrotu nielegalnymi urządzeniami.....	177
2. Warunkowy dostęp z punktu widzenia polskiego ustawodawstwa.....	179
2.1. Podstawowe założenia ochrony	179
2.2. Przedmiot ochrony	179
2.3. Odpowiedzialność cywilnoprawna i karna.....	181

Rozdział VII**Założenia konstrukcyjne regulacji dotyczących zabezpieczeń**

technicznych utworów i przedmiotów praw pokrewnych	184
1. Uwagi wstępne.....	184
1.1. Zabezpieczenia techniczne a treść praw autorskich.....	185
1.1.1. Prawo dostępu.....	185
1.1.2. Zabezpieczenia techniczne a utwór	186
1.1.3. Podstawowe problemy wynikające z kwalifikacji zabezpieczeń technicznych w ramach uprawnień wynikających z prawa autorskiego.....	188
2. Koncepcja objęcia monopolem autorskim regulacji dotyczącej ochrony zabezpieczeń technicznych	190
2.1. Przyporządkowanie do znanych uprawnień autorskoprawnych.....	190
2.2. Zabezpieczenia techniczne a istota prawa podmiotowego	192
2.3. Dozwolony użytek a koncepcja objęcia zabezpieczeń technicznych monopolem autorskim.....	197
2.4. Argumenty wywodzone z regulacji międzynarodowych i wspólnotowych.....	201
2.4.1. Przesłanki odpowiedzialności, treść prawa.....	201
2.4.2. Wątpliwości co do uprawionego	204
2.4.3. Przenoszalność	205
2.4.4. Wyczerpanie prawa	205
2.5. Czy istnieje tak zwane prawo dostępu	210

3. Koncepcja ochrony posiadania dóbr intelektualnych.....	213
4. Koncepcja ochrony „faktycznego władztwa” nad sposobami dostępu do dóbr intelektualnych oraz ich określonej eksploatacji (zapewnionego przez zabezpieczenia techniczne)	215
Literatura	223
Summary	231

Wykaz ważniejszych skrótów

- CSS — Content Scramble System
CR — Computer und Recht
DMCA — Digital Millennium Copyright Act
DRM — Digital Rights Management
Dz. U. — Dziennik Ustaw
EIPR — European Intellectual Property Review
Ent.L.R. — Entertainment Law Review
ETS — Europejski Trybunał Sprawiedliwości
GRUR Int. — Gewerblicher Rechtsschutz und Urheberrecht, Internationaler Teil
IIC — International Review of Industrial Property and Copyright Law
I.P.Q. — Intellectual Property Quarterly
KPP — Kwartalnik Prawa Prywatnego
K&R — Kommunikation & Recht
O.J. — Official Journal
PiP — Państwo i Prawo
PPH — Przegląd Prawa Handlowego
pr. aut. — ustawa z 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych
(tekst jedn. Dz. U. z 2006 r. Nr 90, poz. 631 z późn. zm.)
RIDA — Revue International du Droit d’Auteur
TRIPS — Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights
— Porozumienie w sprawie handlowych aspektów własności intelektualnej;
załącznik do Porozumienia ustanawiającego Światową Organizację Hand-
lu (WTO)
WIPO — World Intellectual Property Organization
ZNUJ PIPWI — Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Instytu-
tu Prawa Własności Intelektualnej
ZNUJ PWiOWI — Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace z Wy-
nalazczości i Ochrony Własności Intelektualnej

Rozdział I

Wprowadzenie

1. Szczególny charakter zabezpieczeń technicznych w ujęciu historycznym

Różne próby technicznego zabezpieczania dzieł przed ich wykorzystaniem podejmowane były już wiele wieków temu. Zmieniały się one w zależności od rodzaju chronionego dobra i zakresu jego faktycznej dostępności. Nie wynikały one oczywiście z istniejących wówczas regulacji prawnych, lecz faktycznych działań podejmowanych w odniesieniu do nośników, na których zostały one zapisane. W literaturze wskazuje się przykładowo, że w średniowieczu, przed wynalezieniem druku, kiedy jedynym sposobem kopiowania ksiąg było ich ręczne przepisywanie, ograniczenie dostępu do dzieła powodowało jednoczesne zminimalizowanie możliwości wykonywania jego kopii. Stosowanymi wówczas swoistymi „zabezpieczeniami technicznymi” były łańcuchy¹, którymi książki przymocowywano do ścian, utrudniając nie tylko ich kradzież, lecz także ręczne przepisywanie przez szerszy krąg osób². Tego typu zabezpieczenia straciły sens w momencie wynalezienia druku (ruchomych czcionek i prasy drukarskiej), gdyż zwielokrotnianie książek stało się zjawiskiem masowym, bezpośrednio niezwiązanym z konkretnym egzemplarzem dzieła. Drukarz mógł bowiem faktycznie kopiować książki, mając dostęp do dowolnego nośnika, na którym została ona utwalona (na przykład rękopis autora lub egzemplarz wcześniej wydrukowany przez innego drukarza).

¹ Haki i łańcuchy stosowane do mocowania ksiąg do ścian można jeszcze obecnie zobaczyć w niektórych klasztorach w Hiszpanii.

² Por. J.C. Ginsburg, *“Une Chose Publique” the author’s domain and the public domain in early British, French and US Copyright Law*, Cambridge Law Journal, November 2006, nr 65(3), s. 638–639.

Dalszy postęp techniczny (między innymi pojawienie się kserokopirek, aparatów fotograficznych, magnetofonów, magnetowidów) stopniowo zwiększał możliwość eksploatacji utworów. Chociaż z wprowadzeniem każdej nowej technologii umożliwiającej wykorzystywanie chronionych dóbr intelektualnych wiązały się próby ograniczania do nich dostępu przez podmioty uprawnione³, to jednak dopiero rozwój technologii cyfrowej stworzył dodatkowe, bardzo szerokie możliwości zabezpieczania chronionych dóbr przed korzystaniem z nich przez osoby nieuprawnione. Obecnie stosuje się na świecie wiele systemów i urządzeń, które mają służyć temu właśnie celowi. Generalnie można podzielić je na dwie podstawowe grupy. Do pierwszej należą takie środki techniczne, które ograniczają dostęp do zawartości (treści) chronionego dobra, na przykład poprzez zastosowanie różnorodnych systemów kodowania, do drugiej zaś środki kontrolujące eksploatację utworów i przedmiotów praw pokrewnych⁴.

2. Specyfika zabezpieczeń technicznych w społeczeństwie informacyjnym

Pojawienie się w praktyce możliwości cyfrowego wykorzystywania utworów i przedmiotów praw pokrewnych (między innymi artystycznych wykonań, fonogramów i wideogramów, programów radiowych i telewizyjnych, tak zwanych nietwórczych baz danych), a w szczególności ich eksploatacji w ramach ogólnodostępnych sieci komputerowych i tak zwanych platform cyfrowych⁵, spowodowały szersze zainteresowanie podmiotów

³ Por. J.C. Ginsburg, *Essay: From having copies to experiencing works: the development of an access right in U.S. Copyright Law*, Journal of the Copyright Society of the USA 2003, vol. 50, s. 113 i n.; por. też A. Matlak, *Prawne aspekty dekodowania programów telewizji satelitarnej*, ZNUI PWiOWI 1993, z. 61, s. 95 i n.

⁴ Por. D.S. Marks, B.H. Turnbull, *Technical protection measures: The intersection of technology law and commercial licences*, EIPR 2000, nr 5, s. 201 i n.

⁵ Mówiąc o platformach cyfrowych (lub inaczej „multipleksach”), mam na myśli kompleksową infrastrukturę techniczną wykorzystującą ciąg cyfr binarnych — zer i jedynek (bitów) — do produkcji, rejestracji oraz przesyłania i emisji różnego rodzaju obrazów, dźwięków, informacji oraz innych danych, której cechą jest współistnienie obok siebie różnorodnych zdigitalizowanych przekazów oraz dodatkowych usług kierowanych do odbiorców indywidualnych lub zbiorowych. Chodzi tu więc między innymi o wykorzystywanie cyfrowych urządzeń nadawczych i odbiorczych do równoczesnego rozpowszechniania wielu programów telewizyjnych i innych przekazów oraz świadczenia różnorodnych usług dodatkowych (często interaktywnych) — szerzej na ten temat A. Matlak, *Platformy cyfrowe (w:) Prawo mediów*, pod red. J. Barty, R. Markiewicza, A. Matlak, Warszawa 2005, s. 201–202.

autorskouprawnionych⁶ stosowaniem różnego rodzaju środków technicznych, które służą do ograniczenia zakresu eksploatacji dóbr intelektualnych (na przykład poprzez uniemożliwienie samego zapoznania się z utworem lub jego skopiowania).

W literaturze prawniczej podkreśla się, że w dobie digitalizacji każdy akt percepcji lub materializacji kopii cyfrowej dzieła wymaga wcześniejszego dostępu. Jeśli więc podmiot uprawniony będzie mógł kontrolować taki dostęp, po jego stronie będzie leżeć decyzja nie tylko co do możliwości zapoznawania się użytkownika z utworem, lecz także wykonania jakichkolwiek dalszych kopii. Z drugiej strony technologia ta może doprowadzić do wzrostu dostępności chronionych dzieł w formie zdematerializowanej, a jednocześnie ograniczyć zainteresowanie użytkowników zamianą ich z powrotem na kopie materialne. Technika cyfrowa, a w szczególności Internet, umożliwia bowiem zapoznawanie się z dowolnymi utworami w jakimkolwiek miejscu na świecie i o wybranej porze. W rezultacie może doprowadzić to do ograniczenia zainteresowania tak zwanymi twardymi kopiami (*hard copies*) na cyfrowych nośnikach takich jak (CD lub DVD). Szersze stosowanie różnego rodzaju interaktywnych usług *on-line* (wykorzystujących środki zabezpieczające) może nawet wymusić taką sytuację, że mając dostęp do określonego dzieła w dowolnym miejscu i czasie, nie będziemy mieć jednocześnie swojej własnej kopii⁷.

3. Różne systemy i technologie wykorzystywane do zabezpieczania dzieł

W doktrynie wskazuje się, że zabezpieczenia kontrolujące dostęp do dzieł mogą wykorzystywać różne technologie. W środowisku internetowym często stosowane są szczególne procedury identyfikacyjne. Wiele środków chroniących dostęp bazuje na systemach szyfrowania, polegającego na cyfrowym „mieszaniu” (*scrambling*) treści w celu zabezpieczenia ich przed użytkowaniem bez uprzedniego rozkodowania za pomocą właściwego klucza. Niezbędne do rozszyfrowania określonej zawartości klucze dostarcza-

⁶ Pojęciem „podmiotu autorskouprawnionego” lub „podmiotu uprawnionego” będę zbiorczo określał w niniejszej pracy osoby dysponujące prawami autorskimi lub prawami pokrewnymi do dóbr intelektualnych oraz licencjodawców posiadających prawo do ich wykorzystywania, chyba że co innego będzie wynikało z kontekstu konkretnej wypowiedzi.

⁷ Por. J.C. Ginsburg, *Essay: From having copies...*, s. 115 i n.